

Datum
2016-06-27

Rädda Barnen

SOU2016:11
Ju2016/01712/L2

Rädda Barnens yttrande över betänkandet "Olika vägar till föräldraskap", SOU 2016:11

De frågor som berörs i utredningen har alla aktualiserats av en önskan att tillgodose fler vuxnas längtan efter barn. Rädda Barnens utgångspunkt är att bevaka att de barn som finns får sina rättigheter tillgodosedda. De synpunkter Rädda Barnen kan ha på hur barn kommer till handlar därför om hur barnen kan komma att få det efter att de fötts. Frågorna är dock intimt sammanlänkade eftersom barn påverkas av den familj de växer upp med, liksom av hur familjen och de själva betraktas av samhället som helhet, alltså av andra barn och vuxna omkring dem. Många barn funderar över hur de kommer till, över sina föräldrar, syskon och övriga släktingar, som en del i byggandet av en identitet.

Hela området som behandlas i betänkandet väcker en rad etiska och filosofiska frågor. Det gäller bland annat frågor kring det sociala respektive det genetiska arvets betydelse. Rädda Barnen tar inte ställning till frågan om vad som betyder mest, men kan dock konstatera att vare sig genetiskt arv eller miljö är oviktigt. Att värna om barnets möjlighet att få kunskap om sina genetiska föräldrar är därför av stor angelägenhet för Rädda Barnen. Det är också så vi tolkar innebörden av FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel sju, om att barnet har rätt att så långt det är möjligt få veta om sina föräldrar.

Ur ett strikt barnperspektiv finns såvitt Rädda Barnen kan se, inget krav på att låta fler barn bli till på de sätt som utredaren haft att ta ställning till. Det är inte en mänsklig rättighet att bli förälder, vilket utredaren på flera ställen också påtalar.

Rädda Barnens arbete utgår ifrån mänskliga rättigheter, och i synnerhet FNs konvention om barnets rättigheter. Remissvaret fokuserar på vilken betydelse olika ställningstaganden kan få för berörda barn.

Rädda Barnen ställer sig i huvudsak bakom de förslag som utredaren framlagt, men föreslår tillägg på flera ställen, vilket utvecklas vidare under respektive punkter nedan. Några frågor avstår vi från att ha synpunkter på, eftersom de ligger utanför vårt bevakningsområde.

Kommentarer punkt för punkt

12 Behandling med enbart donerade könsceller

12.7 Analys och slutsatser

Rädda Barnen tillstyrker utredningens förslag.

Rädda Barnen understryker vikten av särskilda urvalskriterier för föräldrar som tar emot donerade befruktade ägg, liksom vikten av att informera donationsparet om konsekvenser för dem och deras barn.

Det tyngsta skälet för tillstyrkande är att ett godkännande i Sverige av befruktning utanför kroppen med donerade ägg och donerade spermier, eller med donerade, befruktade ägg, är att det förväntas minska antalet sådana behandlingar i länder där barnet inte garanteras möjlighet till information om sin genetiska bakgrund. Rädda Barnen anser också, liksom utredaren, att det är viktigt att motverka t.ex. könsselektion, som tillämpas vid behandlingar i vissa länder.

Utredaren återkommer till att forskning har visat att det är viktigt för barn att få information om sitt ursprung för att de ska må bra, på kort och på lång sikt. Sannolikheten att så sker om föräldrar får barn med hjälp av svensk hälso- och sjukvård är större än om de hänvisas till att skaffa hjälpen utomlands. Fortfarande finns dock inte med föreliggande förslag några garantier för att barnen får denna information i Sverige heller. Rädda Barnen återkommer till detta under punkt 12.8.7.

12.8.2 Allmänna förutsättningar för en behandling

Rädda Barnen tillstyrker de föreslagna förutsättningarna kring skriftligt samtycke, utförande på universitetssjukhus och benämningen donator i lagtext.

Under denna rubrik redovisas även ett förslag från RFSL om att samkönade kvinnliga par ska kunna donera ägg emellan sig på sätt som inte är möjliga i olikkönade relationer. Det kan

enligt Rädda Barnen finnas fördelar med förslagen ur ett barnperspektiv. Utredaren har redovisat flera argument för att avvisa RFSL:s förslag, varav vissa handlar om ökade risker för föderska och barn, och andra handlar om rättvisa i förhållande till samkönade par i liknande situationer. Enligt Rädda Barnen bör det senare argumentet – att olikkönade par saknar dessa möjligheter, inte tillmätas betydelse. Om det finns en fördel ur ett barnperspektiv ska detta självklart beaktas så att den fördel som det samkönade förhållandet i detta fall innebär, används för barnets bästa.

12.8.3 Information, rådgivning och särskild prövning

Rädda Barnen tillstyrker utredarens förslag.

Rädda Barnen välkomnar det som sägs under 12.8.3 om att det ska göras anteckningar i moderns patientjournal om information som givits kring t.ex. vikten av att tidigt informera barnet om dess tillkomst. Rädda Barnen kommenterar vidare kring barnets rätt till information under punkten 12.8.7.

12.8.4 De psykosociala utredningarna

Rädda Barnen delar utredningens bedömning i de första två meningarna under denna punkt, men föreslår att det ska vara tvingande regler för att involvera kunniga beteendevetare, och för att samtal med par ska hållas med föräldrar tillsammans och var och en för sig.

12.8.5 Donatorerna och de donerade könscellerna

Rädda Barnen tillstyrker förslaget i sig, men saknar tydliga och tvingande förslag om informationen till donatorerna, och om donatorers skyldighet av informera sina egna barn. Rädda Barnen vill också se en tvingande formulering kring vilka som ska ingå i bedömningarna av lämpligheten av donatorerna.

12.8.6 Behandling med enbart donerade könsceller

Rädda Barnen tillstyrker förslaget

12.8.7 Rätten till information

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men anser inte att det är tillräckligt. Rädda Barnen föreslår dels att myndighetens informationsplikt till föräldrarna ska vara tvingande, dels att det införs en "informationsplikt" liknande den som föreslogs av utredningen Modernare adoptionsregler, SOU 2009:61.

12.8.8 Andra ändringar i lagen om genetisk integritet m.m.

Rädda Barnen avstår från att ha synpunkter på de fyra första styckena under denna punkt, då vi inte kan se att dessa egentligen har något intresse för de barn som kommer att födas. Rädda Barnen tillstyrker förslagen i de två sista styckena.

Det är enligt Rädda Barnen välkommet att genetiska hel- och halvsyskon föreslås få lagstadgad möjlighet och hjälp att hitta varandra om de så önskar. För en del av dessa barn kan det säkert vara oerhört värdefullt att träffa personer med liknande genetisk bakgrund, och kanske också med en liknande historia kring hur de kommit till.

12.8.9 Den föräldraskapsrättsliga regleringen

Rädda Barnen tillstyrker utredningens förslag.

13 Surrogatmoderskap i Sverige

13.5 Överväganden om tillåtande av kommersiellt surrogatmoderskap

Rädda Barnen instämmer i utredningens bedömning att det inte är godtagbart att tillåta att surrogatarrangemang äger rum för vinnings skull, och att samhället därför bör motverka kommersiella surrogatarrangemang.

Det argument som pekar direkt på barnets rättigheter är Barnkonventionens förbud mot handel med barn, med det tilläggsprotokoll som Sverige har ratificerat, om förbud mot försäljning av barn med mera. Barnrättskommittén har också uttryckt oro för kommersiellt surrogatmoderskap i Indien med hänvisning till detta.

13.6 Överväganden om tillåtande av altruistiskt surrogatmoderskap

Rädda Barnen instämmer i utredarens bedömning att altruistiskt surrogatmoderskap inte bör tillåtas inom svensk hälso- och sjukvård.

14 Surrogatarrangemang i utlandet

14.7.2 Vissa utländska fastställelser ska inte erkännas

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men föreslår som tillägg att det bör utredas, t.ex. av myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, om det behövs särskilda regler för att lösa

problem med adoption av barn som tillkommit på det sätt som förslaget gäller, och som annars riskerar att stå utan vårdnadshavare.

14.7.3 Utökad behörighet för socialnämnden och domstolar

Rädda Barnen tillstyrker förslaget

14.7.4 Behovet av andra författningsändringar

Rädda Barnen avstår från synpunkter.

14.7.5 Två frågor som rör adoption

Rädda Barnen delar utredarens bedömning i dess båda punkter: att det inte bör tillåtas närståendeadoption mot vårdnadshavarens vilja, och att vederlagsförbudet normalt sett inte torde utgöra hinder för adoption vid surrogatarrangemang utomlands. Rädda Barnen vill dock se ett tillägg med innebörden att barn som tillkommit genom surrogatarrangemang involverande personer med hemvist i Sverige, och där svenska myndigheter känner till att det finns en annan genetisk far eller mor än de rättsliga, ska kunna få hjälp med att få veta sin genetiska bakgrund. Förslaget finns med även under punkten 14.7.2, men utvecklas mer utifrån moderskapet nedan.

14.7.6 Informationsinsatser

Rädda Barnen instämmer i utredarens uppfattning, och föreslår att svenska beskickningar utomlands också kan vara målgrupp.

15 Föräldraskapet vid assisterad befruktning i egen regi eller i utlandet

15.3 Överväganden om makar, registrerade partner och sambor

Rädda Barnen tillstyrker förslaget.

15.4 Överväganden om ensamstående kvinnor

Rädda Barnen tillstyrker förslaget.

16 Föräldraskapet vid ändrad könstillhörighet

16.7.2 Våra utgångspunkter och

16.7.4 Förslag

Rädda Barnen delar utredarens bedömning, och tillstyrker förslagen.

17 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

18 Konsekvenser

Rädda Barnen instämmer i utredarens framhållande av vikten av mer uppföljningar och forskning när det gäller barn som tillkommit genom donerade könsceller, befruktade ägg och med hjälp av surrogatmoderskap i utlandet. Vi avstår från kommentarer i övrigt under dessa kapitel.

RÄDDA BARNEN

Elisabeth Dahlin

Generalsekreterare